

Volna min mosolyognia

Száz éve született Luis Bunuel

Ha Don Luis Bunuel megérte volna századik születésnapját, mosolyogva láthatná, mennyi elképesztő marhaságot emel magasztos magasságba megemlékezés címén az emberiség ebben a 2000. esztendőben is világszerte. Szivarral az egyik, vörösboros pohárral a másik kezében mosolyoghatna azon, hogy a legjobban díjazott emberi magatartás a képmutatás is miként kulminál ebben a különlegesnek vett évben világszerte. Mosolyát továbbra is szárkasztikus vigyornak interpretálhatná számos tudós híve világszerte.

Világszerte megemlékeznek most a nagy spanyol filmrendező századik születésnapjáról. Nemzetközi nagyság. A XX. század egyik meghatározó szellemóriása. Lassan már túl vagyunk Magyarországon is azon, hogy francia rendezőnek hiszik, s „bünüelnek” ejtik a nevét „bunyuel” helyett. Már kiváló írásművek is olvashatók róla magyar szerzők tollából, elég, ha Bikácsy Gergely monografikus könyvére vagy **Eörsi István** Gombrowicz-könyvének Bunuel-betét-

racionális gondolkodó volt ugyanazokban a játékos remekműveiben – bármily fájdalmasan megoldhatatlan paradoxon is ez a szimpla egyszerűet az emberi gondolkodás túllépni-tilos-csúcának tekintők számára. Épp ezért vált szét, sőt került ellentétbe egymással életében és életművében, személyiségében és alkotásaiban a valódi megértés meg a maszatoló megbocsátás. Esze ágában és lelke csücskében sem volt megbocsátani a tökéletesen megértett abszurd emberi bűntényeknek és bűnre való uszításnak. Jellemző, hogy miközben szelíden becsülte Vittorio De Sicát, a Csoda Milánóban című filmjét valósággal gyűlölte. Persze tudta, hogy az egy mese a műfajának megfelelő jellemezzel. Csakhogy Bunuel hajthatatlan volt abban a meggyőződésében: a polgári társadalom mindenkit korrumpál, vagyis megrom, a szegényeket is. Butaság tehát azt hirdetni, miként De Sica filmje tette, hogy aki szegény, az jó, s csak a gazdag gonosz.

A korrumpálhatatlan Bunuel sok szellemi-lelki rokona, elődje-őse között kiemelkedik egyvalaki: Francisco Goya. „Amikor az értelem alszik, megszületnek a szörnyek.” Bunuel is efféle szörnyeket, csak éppen huszadik századi változataikban, jelenített meg, mert az ő értelme éppúgy nem aludt el, mint a nagy festőelőde, miközben a világlágé igen.

Sok a titok Bunuelben. De csak azért, mert sok a titok Bunuel körül. A világban. Az évszázadban, amely az övé. Ha nem is kizárólagosan. A kizárólagos magatartást egyébiránt jól ismerte, tanulmányozta, megértette (alcáig is pontosan megkülönböztette), ám megalakulás nélkül elutasította minden alakjában. A jezsuitáktól Franco tábornokig.

Egészen világosan megmondta sokszor, hogy a világ abszurd, nem ő. Valahogy nem akaródzott elhinnie ezt róla és magáról a világnak. Pedig legjobb filmjeinek párbeszédeiben is sokszor megfo-

A burzsoázia diszkrét bája forgatásán Delphine Seyriggel

galmazta, mondhatni: szájunkba rága a világhoz való viszonyának alapkérdéseit. Az *öldöklő angyalban* például, amelyben egy burzsoáz ház meghívott vendégei nem képesek eltávozni, s nem tudják miért, a ház szolgálai pedig már jó előre eltávoztak, szintén nem tudván, miért, a külvilági hatóságok és rokonok pedig képtelenek behatolni, úgyszintén megérthetetlen okból (csak a birkák járnak ki-be, ha kedvük szottyan rá, nagy nyugodtan!), elhangzik az következő kérdés-felelet: „Szerinted ez természetes? – Az élet nagyon változatos. Ő tudja, mit akar.”

Természetes? Pontosan annyira az, mint amennyire nem. Hát természetes dolog például az, hogy valaki spanyol filmalkotó léteire alig csinálhasson filmet Hispaniában, s élete nagyobbik felét egy óceánnyira legyen kénytelen leélni hazájától? Természetes, hogy amikor haza akar térni, méghozzá fölbecsülhetetlen ajándékkal az akkor még láthatatlan fallal kerített hazájának: a *Viridiana* cannes-i nagydíjjal

társolyában, a vatikáni kiátkozás miatt nem fogadják be remekművét, Spanyolország mozijaiban évtizedekig tilos azt bemutatni? És vajon természetes az a világnagy képmutatás, amelyik Spanyolországot övezte minden sorsfordulóján és a köztes időkben a polgári világ egyéb országainak „tényezőitől” – a „be nem avatkozás” hírhedt megértő-megbocsátó politikájától mindvégig a Franco-rezsim évtizedein át? Amely világnagy képmutatásnak, nem mellesleg mondva, Az öldöklő angyal parabolája tökéletes tükre: úgy teszünk mindnyájan, kint is, bent is, mintha nem volna mit tenni. Merthogy, lám, „az élet nagyon változatos”. Valamint: „ő tudja, mit akar”, mi nem tudhatjuk, ugyebár. De az is világos, egyre világosabb: nemcsak akkori, nemcsak spanyol parabola. Az öldöklő angyalé.

Hát volna min mosolyognia Don Luis Bunuelnek ma, századik születésnapján is.

Csala Károly

Egészen világosan
megmondta
sokszor, hogy
a világ abszurd,
nem ő. Valahogy
nem akaródzott
elhinnie ezt róla
és magáról
a világnak.